

LÉNÁRT ANDRÁS: FILM ÉS TÖRTÉNELEM LATIN-AMERIKÁBAN

Kolumbusztól Guevaráig

CSANTAVÉRI JÚLIA

A FILMTÖRTÉNET NAGY SEGÍTSÉG A 20. SZÁZADOT ELEMZŐ TÖRTÉNÉSZEKNEK.

A történelemtől való gondolkodásunk keretei a 20. században folyamatosan tágultak, és ezzel párhuzamosan bővült azoknak a forrásoknak a köre is, amelyek bevonhatónak látszottak a történelmi kutatásba. Így aztán az időközben felnövekvő új művészet, a film is bekerült a történészek látókörébe. Ami igazán érdekessé teszi ezt a folyamatot az, hogy általa nemcsak a történelemmel, hanem magukkal a filmekkel kapcsolatban is új kérdések merültek fel.

Lénárt András könyvének erénye, hogy több oldalról is megvizsgálja ezt az összetettséget, film és történelem, film és társadalom, film és politika bonyolult, egymásba fonódó kölcsönhatásait. Latin-Amerika filmtörténete különösen

alkalmas ezeknek az összefüggéseknek a bemutatására, mivel a földrész felfedezésének világtörténelmi jelentősége, a gyarmati múlt, a ma is fennálló éles társadalmi különbségek, az ismétlődő diktatúrák tündöklése és bukása, az Egyesült Államok befolyása folyamatosan arra készítette a filmkészítőket, hogy így vagy úgy, de közvetlenül reflektáljanak a történelmi helyzetre. A szerző kiemeli, hogy amikor a 60-as 70-es években a latin-amerikai film hirtelen hangsúlyosan jelent meg az európai művészfilmes közegben, olyan alkotók arattak sikert, mint többek között a brazil Glauber Rocha, az argentin Fernando Solanas és Luis Puenzo, a bolíviai Jorge Sanjinés, akik az egész kontinenst átfogó filmes mozgalom részeseként, nemcsak megmutatni, de alakítani is akarták a történelmet. A mozgalom eredményeinek jelentőségét Lénárt azzal is jelzi, hogy bemutatására már az első fejezet végén, a tulajdonképpeni történelmi tárgyalást megelőzően sort kerít.

Egy földrész filmkörképe perze nagyon is szerteágazó. A szerző vállalása annyi, hogy felvillantson belőle néhány olyan részletet, amely példázza film és történelem kölcsönhatásainak lehetséges változatait.

Első kérdése, mit és hogyan mesélnek a régmúltról a klasszikusan „történelminek” nevezett filmek. Követhetjük, hogyan változik a felfedező Kolumbusz Kristóf alakja a különböző feldolgozásokban attól függően, kinek a szemszögéből – hódítók vagy meghódítottak –, milyen műfajban – dráma, kalandfilm, televíziós sorozat –, milyen ide-

ológiai cél szolgálatában készül a film. Ez utóbbi szempont azután főszerepet kap egy másik lényeges történelmi eseményt, a spanyol-amerikai háborút megjelenítő filmek bemutatásában.

A földrész rendkívül kényes és labilis helyzetét emblematikusan fejezi ki az Egyesült Államok filmpolitikájának elemzése, amelynek a szerző önálló fejezeteket szentel, de árnyéka a többi fejezetben is megjelenik. Az USA kezdetben egészségpályás letámadással, azaz a hollywoodi filmek silány minőségű spanyol nyelvű változatainak dömpingjével biztosította ideológiai hegemoniáját a térségben. Később, az úgynevezett „jószomszédi” politika jegyében finomodtak az eszközök. Élénk képet kapunk arról a tudatos és jól szervezett stratégiáról, amely gondoskodott róla, hogy az amerikai életforma és gondolkodás vonzó maradjon a latin-amerikai közösségek számára.

A második világháborút követő változásokat a szerző a bevezetőben már elemzett Harmadik Film mozgalom mellett három nemzeti példával szemlélteti. Az argentin és a chilei diktatúrára adott filmes reakciók mellett hosszú fejezetben tárgyalja a kubai filmeket. Az argentin és a chilei példa megmutatja, hogy egy nemzet megműtött történelmi tapasztalatát miként képesek a külvilág számára jelentőssé tenni a filmek. Luis Puenzo alkotása, *A hivatalos változat* az egész világ számára átélhetővé tette az argentin diktatúrában elrabolt gyermekek, szülei, nagyszülei és örökbefogadók tragédiáját. A chilei Pinochet-rendszer véres diktatúrájának részben dokumentum-, részben játékfilmes feldolgozásai már azt a kérdést is felvetik, mennyiben tekinthetők hiteles forrásnak a militáns filmek, illetve, hogy az érzelmileg súlyosan megterhelt, eredetileg egy adott történelmi helyzethez kötődő témák hogyan inspirálhatnak általánosabb megközelítéseket.

A kötetet záró húsz oldal vázlat arról, hogyan reflektáltak a kubai alkotók a történelmi változásokra, de ugyanakkor azt is tárgyalja, hogyan reagált ugyanerre a Kubán kívüli világ. Épp ezért ez az a fejezet, amelyben legélesebben megmutatkozik film és történelem, szándékok és lehetőségek kapcsolatának ellentmondásossága, valóság és interpretáció kétértelműsége.

JATEPRESS, 2020.

